

«Reconstruir un món destrossat»: el temps com a possibilitat de redempció

Teresa Rosell Nicolás

FONT: Rosell, T. (2022) «*Reconstruir un món destrossat*»: *el temps com a possibilitat de redempció* pròleg a *El temps i els Conway*. Barcelona: Teatre Nacional de Catalunya.

És probable que l'obra dramàtica més coneguda de J. B. Priestley sigui *Truca un inspector* (*An Inspector Calls*, 1945), però *El temps i els Conway* (*Time and the Conways*, 1937) és, sense dubte, la que millor expressa les preocupacions de l'autor sobre el seu temps, un període convuls que presagiava la imminència de la Segona Guerra Mundial. L'obra desenvolupa les problemàtiques tradicionals del drama burgès naturalista, és a dir, els conflictes d'una família benestant, que van aflorant a través dels diàlegs reveladors dels personatges respecte als temes propis d'aquest tipus de drama com l'amor, les relacions familiars, la veritat i la negació, o la joventut i el fracàs de la maduresa. No obstant això, Priestley no tracta les categories teatrals de manera estrictament convencional. A tall d'exemple, l'acció a *El temps i els Conway* té lloc en un típic interior burgès, on se socialitza i on, a partir de formes comunicatives dramàtiques, es desvela una veritat mitjançant el llenguatge; en aquest cas, però, l'acció no se situa en una sala principal, sinó que queda desplaçada al «salonet del fons». Aquest fet, aparentment insignificant, implica que com a espectadors no veiem la festa que es desplega al saló en l'Acte I, on «tothom sembla passar-ho de meravella»: la festa «només la sentim», amb «so de rialles i aplaudiments de fons». Així, l'obra ens situa de ple en un exercici metateatral: el salonet del fons, d'ús quotidià per part dels Conway, serà el marc propi del joc del teatre, amb la preparació de les xarades que es representaran per als convidats, els subsegüents assajos o l'escampada del vestuari. Com diu amb solemnitat la Carol, la petita dels Conway: «Aquí el que compta és... disfressar-se», i la disfressa remet a la versemblança del que veuen els nostres ulls davant el caràcter aparent de la representació diferida. De fet, la tensió entre l'essència i l'aparença, clàssica en el drama burgès, mostra la problemàtica entre el que els personatges creuen que són i el que són veritablement. Així, l'obra no només tematitza aquesta tensió, pròpia de l'estil realista, sinó que emfatitza el desplaçament metateatral

d'una posada en escena dels personatges davant la societat i una desatenció a la veritat de la pròpia existència.

Així i tot, a *El temps i els Conway* la categoria dramàtica que ofereix innovacions més significatives és justament el temps, que afecta l'estructura mateixa de l'obra. L'Acte I comença un vespre de tardor del 1919, a la casa de la família Conway, en la celebració del vint-i-unè aniversari de la Kay. Als Conway no els falta res, la guerra s'ha acabat i els fills semblen estar predisposats a un futur brillant i pròsper. L'acció, que continua en l'Acte III, quedarà interrompuda per l'Acte II, que se situa en un vespre de tardor de l'època actual —1937, any de l'estrena de l'obra— i que mostra què oferirà el futur a la família. En un inusual gir temporal, descobrim que la vida dels Conway no s'ha desenvolupat com havien somiat en l'Acte I —les seves aspiracions s'han agreujat, les relacions s'han torçat— i es mostra la veritat en què es converteixen les seves vides. En l'Acte III, continuació de l'Acte I, l'obra arriba al clímax quan se subverteix la narració, retrocedint als moments concrets en què aquesta reputada família comença a sembrar les llavors de la seva caiguda. Així, en contrast amb el to alegre, vivaç i prenyat de possibilitats de l'Acte I, l'Acte II traspua un to decebedor per part dels personatges, i en l'Acte III l'accent recau en l'estranyesa provocada per una mirada trastornada, plena de pressentiments ombrívols que apunten directament a la feblesa essencial dels personatges. Com a conseqüència de l'esbalaïdora manipulació del temps i dels destins, l'obra produeix un constant efecte d'ironia dramàtica davant la dislocació entre els desitjos futurs expressats pels membres de la família, que esdevenen una condemna, i la desassossegadora realitat venidora que el lector/espectador ja coneix.

En tot cas, resulta evident que el temps és el gran protagonista de l'obra. Priestley tenia un gran interès a esbrinar la funció del temps en les vides dels homes i és coneguda la seva fascinació per l'obra de J. W. Dunne, escriptor especialment cèlebre per la teoria que va desenvolupar a *Un experiment amb el temps* (1927), un assaig sobre la precognició i l'experiència humana del temps. La teoria de Dunne, elaborada després d'anys d'experiments amb somnis precognitius, consisteix bàsicament a afirmar que el temps és eternament present, és a dir, que el passat, el present i el futur estan d'alguna manera passant simultàniament, però la consciència humana experimenta aquesta simultaneïtat de manera lineal; i també sosté que la capacitat d'interpretar el temps és menys rígida en

els somnis que en l'estat de vetlla, cosa que permet recordar esdeveniments passats i futurs. Si generalment es considera el temps com una experiència lineal, a Priestley li interessava la idea de Dunne segons la qual és possible veure totes les facetes d'un ésser en el temps unides i funcionant alhora. El mateix Priestley va tractar aquestes idees a l'assaig *L'home i el temps* (*Man and Time*, 1964), en què desenvolupa la seva teoria sobre el «temps múltiple», segons la qual passat, present i futur esdevenen disponibles al mateix temps per a la comprensió humana. I aquest «temps múltiple» és el que Priestley intenta materialitzar dramàticament a les seves «obres sobre el temps» («Time Plays»), que encaren diferents aspectes d'aquesta problemàtica, com el fenomen del *déjà vu* o l'anticipació a un succés en el temps, entre les quals *El temps i els Conway* ha estat considerada la més aconseguida, ja que aquestes complexes teories es presenten d'una manera senzilla: a través de la premonició de la Kay Conway.

La jove Kay vol ser escriptora i sembla tenir una sensibilitat especial pel que fa a la realitat —«et fa l'efecte que de sobte tot sembla com... irreal... i tu vols que siguin reals, les coses», diu quan percep quelcom ombrívol en un entorn aparentment feliç— i als efectes del temps —«[és] com [si] de... de tant en tant... poguéssim treure el cap per una cantonada i... veure el futur». Així, al final de l'Acte I, en un moment d'èxtasi creatiu, Kay «no sembla que miri alguna cosa sinó a dins d'alguna cosa». I allò que veu, a l'Acte II, és el moment actual del present de l'obra. El món, que després de la Gran Guerra prometia als joves Conway unes vides plenes d'oportunitats, transforma les esperances en desil·lusió i decepció quan s'albira una Segona Guerra imminent. El declivi dels Conway permet a Priestley introduir una crítica al capitalisme ferotge o a la deshumanització del progrés, i reflecteix tant les incerteses polítiques i econòmiques com les inquietuds sobre un conflicte futur. Les referències reals a la política del moment són constants i inclús una de les filles, Madge, és una revolucionària socialista que acaba decebuda per la pèrdua d'ideals. En tot cas, el veritable rerefons de la tensa reunió familiar d'aquest Acte II rau en copsar tot allò que s'ha perdut del món i d'ells mateixos, el que han esdevingut: «una llavor es destrueix fàcilment, però hauria pogut fer créixer tot un roure», sentència la Madge.

Encara que la visió futura de Kay sigui esglaiadora, Priestley no proposa un desplegament pessimista, i Alan, l'introvertit germà gran i l'únic que ha mantingut «aplom, [...] certitud

i serenitat interiors», serà clau per reconfortar la commoguda Kay i comprendre que el passat no està irremeiablement perdut:

No... no és fàcil d'explicar... així de cop i volta... Et deixaré un llibre, perquè el llegeixis al tren. Però la qüestió és que en aquest moment, o en qualsevol moment, només som una mostra parcial de la nostra identitat. El que som *realment* és la totalitat de nosaltres mateixos, tot el nostre temps, i quan arribem al final d'aquesta vida, totes aquestes identitats, tot el nostre temps, seran *nosaltres*: el tu veritable i el jo veritable.
(p. 120)

El llibre que li deixarà sembla que sigui *Un experiment amb el temps*. En sintonia amb Dunne, Alan fa una lectura alliberadora que subratlla no tant la predicció com les implicacions per a una comprensió de la subjectivitat que permet abastar un panorama, una visió més àmplia de la vida, sempre «a punt d'emprendre una aventura extraordinària».